

**Бершадський Вадим Юрійович**

*магістр*

*Київський національний університет технологій та дизайну*

**Цимбаленко Наталія Володимирівна**

*кандидат економічних наук,*

*доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки*

*Київський національний університет технологій та дизайну*

**Бершадский Вадим Юрьевич**

*магистр*

*Киевский национальный университет технологий и дизайна*

**Цимбаленко Наталья Владимировна**

*кандидат экономических наук,*

*доцент кафедры финансов и финансово-экономической безопасности*

*Киевский национальный университет технологий и дизайна*

**Bershadskyi Vadym**

*magistracy student*

*Kiev National University of Technology and Design*

**Tsimbalenko Natalia**

*PhD, assistant professor of finance*

*and the financial and economic security*

*Kiev National University of Technology and Design*

## **ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ВНУТРІШНЬОГО БІЗНЕС–СЕРЕДОВИЩА ПІДПРИЄМСТВА**

### **ФОРМИРОВАНИЕ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТЬЮ ВНУТРЕННЕЙ БИЗНЕС–СРЕДЫ ПРЕДПРИЯТИЯ**

#### **FORMATION OF FINANCIAL-ECONOMIC SECURITY INTERNAL ENVIRONMENT BUSINESS ENTERPRISE**

**Анотація.** У статті розглянуто підходи до забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства, особливості та алгоритм управління фінансово-економічною безпекою внутрішнього бізнес-середовища підприємства.

**Ключові слова:** система управління, фінансово-економічна безпека, внутрішнє бізнес-середовище.

**Аннотация.** В статье рассмотрены подходы к обеспечению финансово-экономической безопасности предприятия, особенности и алгоритм управления финансово-экономической безопасностью внутренней бизнес-среды предприятия.

**Ключевые слова:** система управления, финансово-экономическая безопасность, внутренняя бизнес-среда.

**Summary.** The article discusses approaches to the financial-economic security of the enterprise, the peculiarities and the algorithm of financial-economic security management of internal business environment of an enterprise.

**Key words:** governance, financial-economic security, domestic business environment.

**Постановка проблеми.** Методологічний підхід до створення системи фінансово-економічної безпеки (ФЕБ) в масштабах внутрішнього бізнес-середовища багато в чому визначає успішність подальших

досліджень, що розвивають концепцію економічної безпеки підприємства [1]. Метою розробки методології створення та функціонування ФЕБ в масштабах внутрішнього бізнес-середовища є визначення

послідовності і методів, які були використані при її створенні, а також механізмів, що забезпечують функціонування внутрішнього бізнес-середовища підприємства. В основу методології дослідження об'єкта і його властивостей вважаємо необхідним покласти вироблення моделі системи забезпечення ФЕБ внутрішнього бізнес-середовища. Вибір моделювання як методу дослідження механізму створення і функціонування ФЕБ обумовлений здатністю моделі розкрити системний характер підприємства, а також можливістю включення в модель широкого кола об'єктів системи забезпечення ФЕБ, які піддаються формалізованому та неформалізованому опису в масштабах внутрішнього бізнес-середовища.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Теоретико-методологічну базу для вивчення основних аспектів управління фінансово-економічною безпекою на підприємстві становлять праці іноземних та вітчизняних науковців, серед яких: О. І. Барановський, Т. Г. Васильців, І. О. Бланк, К. С. Горячева, С. С. Куперівська, І. П. Отенко, Р. С. Папехін, П. Я. Пригунов, О. І. Захаров та інші. Водночас залишаються недостатньо дослідженими питання формування системи управління фінансово-економічною безпекою внутрішнього бізнес-середовища.

**Метою статті** є побудова моделі системи ФЕБ підприємства та визначення послідовності етапів її формування в масштабах внутрішнього бізнес-середовища.

**Виклад основного матеріалу.** Під моделлю прийнято розуміти «відображення будь-яким способом процесів, що відбуваються на реальному об'єкті» [2]. Проблема моделювання системи забезпечення ФЕБ підприємства, на нашу думку, не може бути вирішена шляхом розробки статичної економіко-математичної моделі, в якій будуть задані числові критерії різних станів об'єкта та надана відповідна оцінка.

Сучасна економічна наука має у своєму розпорядженні широкий спектр методів моделювання, які базуються на економічному аналізі досліджуваного об'єкта. Вважаємо необхідним виділити такі основні методи економічного аналізу, які можуть бути використані у створенні моделі ФЕБ підприємства:

- методи математичної статистики;
- економетрія (економіка – математика – статистика);
- математичне програмування;
- дослідження операцій, предметом яких є економічні системи, у тому числі виробничо-господарська діяльність підприємств, а метою є вибір такого поєднання структурних взаємопов'язаних елементів системи, що призводить до отримання найкращого економічного показника з ряду можливих;

- теорія ігор, яку прийнято визначати як «теорію математичних моделей прийняття оптимальних рішень в умовах невизначеності або конфлікту декількох сторін, що мають різні інтереси» [3].

На підставі цих методів в даний час розроблено безліч видів економіко-математичних моделей, які з метою даного дослідження можна класифікувати за характером використання [4]:

- економіко-математичні моделі без управління, під якими зазвичай розуміють статичні моделі, призначені для дослідження об'єктів шляхом встановлення кількісних співвідношень між їх характеристиками або параметрами;
- оптимізаційні моделі, які представляють собою цілеспрямоване вирішення поставленої задачі, оцінка ефективності шляхом побудови цільової функції;
- ігрові моделі, засновані на теорії математичних моделей прийняття оптимальних рішень в умовах конфлікту або невизначеності внаслідок розбіжності інтересів суб'єктів;
- імітаційне моделювання, що включає сукупність наступних елементів: імітаційні моделі «великих систем», експертні процедури і програмування структури моделі на ЕОМ.

Дослідники проблеми моделювання ФЕБ підприємства розглядали деякі з перерахованих вище методів, як можливі способи побудови моделі управління фінансово-економічною захищеністю господарюючого суб'єкта. Однак загальна методологія створення і функціонування системи ФЕБ, якій віддавала б перевагу значна частина дослідників, в даний час не вироблена. Більшість розглянутих нами методологічних підходів спираються на механізм визначення стану фінансово-економічної захищеності підприємства і розглядають систему управління ФЕБ як вузький перелік заходів щодо приведення значень критеріїв ФЕБ у відповідність пороговим.

Автором одного з найбільших досліджень даної проблеми є Гусев В. С., який пропонує у створенні моделі забезпечення ФЕБ підприємства спиратися на оцінку стану фінансово-економічної захищеності для чого, на думку дослідника, необхідно відібрати ключові показники з наступних груп [5]:

- рентабельність діяльності (ефективність управління);
- платоспроможність і фінансова стійкість (ліквідність);
- ділова активність (оборотність коштів);
- ефективність використання майна (ринкова стійкість);
- інвестиційна привабливість.

Після визначення порогових значень Гусев В. С. пропонує використовувати «N-мірну параметричну інтерпретацію стану фінансово-економічної безпеки

та фінансової спроможності підприємства», що включає наступні показники:

- рентабельність активів;
- чистий прибуток;
- коефіцієнт поточної ліквідності;
- коефіцієнт забезпеченості власними засобами;
- коефіцієнт чутливості плеча важеля ( $Kч = ПК / КР$ , де ЗС — позикові кошти, КР — капітал і резерви);
- число оборотів активів промислового підприємства.

Запропоновані Гусевим В.С. методи дозволяють керувати лише фінансовою стійкістю промислового підприємства, ігноруючи ряд значущих для ФЕБ факторів, що втілюють економічні інтереси господарюючого суб'єкта, серед яких — системність.

Концепція ФЕБ підприємства, розроблена Груніним О.С., припускає інший підхід до моделювання, реалізований в алгоритмі. Запропоновано комплекс принципів моделей забезпечення безпеки персоналу підприємства, основних фондів, конфіденційної інформації. Ці моделі являють собою графічно зображені, взаємопов'язані елементи, зокрема:

- об'єкт безпеки;
- об'єкт загроз;
- джерела загроз;
- загрози;
- способи захисту та ін.

У даному дослідженні зроблена спроба уникнути недоліків попереднього дослідження, однак, лише моделювання трьох об'єктів ФЕБ (персоналу, основних фондів, конфіденційної інформації) представляється недостатнім для комплексного управління ФЕБ. Підсумовуючи результати аналізу методологічних підходів до створення ФЕБ інших дослідників, можна зробити висновок про наявність недоліків, виявлених в концепціях авторів — відсутність або недостатньо ефективне використання системного підходу.

Грунін О.С., Гусев В.С., також як і Клейнер Р.Б., особливу увагу приділяють вивченню ризиків, але розглядають їх окремо від моделювання системи ФЕБ підприємства. Важливу роль деякі дослідники проблеми ФЕБ підприємства (Грунін О.С., Матвеев М.В. та інші) відводять ігровим моделям. Вони досить перспективні для невеликих підприємств, але слабо формалізуються, що обмежує їх застосування на великих підприємствах з великою кількістю різноманітних операцій. Інші вивчені моделі носять переважно багатокритеріальний лінійний, рейтинговий або евристичний характер.

Особливий інтерес представляють методологічні підходи до забезпечення фінансово-економічних інтересів підприємства. Для забезпечення ФЕБ підприємств розглядають не тільки функції безпосередньо охорони, забезпечення інформаційної безпеки та

участь у кадровій політиці. Також, в тій чи іншій мірі, необхідно враховувати реалізацію інших інструментів управління, як фінансових, так і технічних. Зокрема, якщо диверсифікація підприємства здійснюється шляхом злиття і поглинання будь-якого бізнесу, необхідно проводити аналіз доцільності та наслідків цієї угоди, що дозволяє підприємству знизити майбутні ризики використання даних активів в своїй безпосередній діяльності.

З точки зору фінансового моніторингу, контролінгу та управлінського обліку може здійснюватися додаткові функції для підвищення надійності і достовірності інформації, що збирається, а також подання керівництву інформації одержаної з конфіденційних джерел. На основі аналізу інструментів і функцій системи ФЕБ побудована таблиця відповідності (табл. 1).

*Таблиця 1*

**Співвідношення інструментів та функцій системи ФЕБ підприємства**

	<b>Моніторинг</b>	<b>Укладення угод</b>	<b>Безпосередня участь</b>
Диверсифікація	*		
Страховання	*	*	*
Хеджування	*		*
Інформаційна безпека		*	*
Кадрова політика	*	*	
Фінансовий моніторинг		*	
Контролінг та управлінський облік	*		
Бюджетування	*		

Таким чином, система ФЕБ підприємства приймає участь у реалізації практично всіх інструментів, при цьому відносно окремих інструментів вона здійснює моніторинг, тобто поточний супровід; або бере участь в укладенні договорів, або приймає безпосередню участь у забезпеченні ФЕБ. На підставі табл. 1 у керівництва підприємства з'являється можливість розподілити відповідальність за наслідки реалізації тієї чи іншої загрози.

На наш погляд, розробка моделі ФЕБ підприємства в масштабах внутрішнього бізнес-середовища має деякі особливості, які визначають властивості отриманих моделей (оптимізаційних), оскільки дозволяють знаходити рішення за наближеними критеріями оптимальності. Таким чином, можна зробити висновок про наявність як позитивних, так і негативних рис, властивих економіко-математичному моделюванню.



Рис. 1. Структурно-логічна модель системи економічної безпеки підприємства в масштабах внутрішнього бізнес-середовища

Вважається, що найбільш наочно і точно розкрити сутність ФЕБ дозволяє графічна побудова структурно-логічної моделі, яка може бути покладена в основу методології створення та функціонування системи ФЕБ підприємства. Наведена на рис. 1 модель визначає напрямки дії системи, які представлені у вигляді взаємозалежних блоків.

Запропонована структурно-логічна модель, створена на основі принципової схеми управління ФЕБ підприємства, що дозволяє розкрити істотні напрямки функціонування системи економічної безпеки промислового підприємства і розробити для внутрішнього бізнес-середовища методіку створення системи протидії загрозам ФЕБ, критерії оцінки захищеності фінансово-економічних інтересів працівників і підприємства в цілому. Методологічний підхід до створення системи ФЕБ підприємства в масштабах внутрішнього бізнес-середовища полягає у визначенні комплексу методів, застосування яких залежить від особливостей кожного підприємства та їх різноманітного спектра на різних етапах реалізації процесу формування системи ФЕБ підприємства.

З огляду на зазначене, пропонуємо наступну послідовність формування системи ФЕБ:

Перший етап полягає у виявленні загроз ФЕБ підприємства шляхом виділення напрямів його ви-

робничо-господарської діяльності, в яких виражаються фінансово-економічні інтереси підприємства. На даному етапі формується комплекс об'єктів системи ФЕБ підприємства. В процесі реалізації першого етапу можливе застосування різних методів, з яких найбільш вагомими є статистичні, економічні, аналітичні, інтуїтивно-логічні та евристичні.

Доцільність одного з перерахованих вище методів для конкретного підприємства визначається виходячи з умов його функціонування. Так, для створення системи ФЕБ в масштабах внутрішнього бізнес-середовища, які найбільш адекватно відображають фінансово-економічну ситуацію є евристичні методи. Якщо ж підприємство володіє накопиченими протягом тривалого часу даними про різні аспекти своєї фінансово-господарської діяльності, найбільший ефект досягається при застосуванні статистичних методів. Аналітичні методи доцільно застосовувати в комплексі з евристичними та статистичними, як метод обробки емпіричної бази. Особливим методом, який застосовується при створенні системи ФЕБ підприємства є моделювання, яке на ранніх стадіях дозволяє графічно або математично описати основні властивості внутрішнього бізнес-середовища підприємства, з позиції забезпечення його ФЕБ.

Другий етап створення системи ФЕБ підприємства в масштабах внутрішнього бізнес-середовища по-

лягає у визначенні можливості управління загрозами і механізмами протидії їм. На даному етапі найбільш раціонально застосовувати аналітичні методи, що дозволяють з достатньою точністю вирішити поставлені завдання. Також необхідно оцінити рівень фінансово-економічної захищеності підприємства, що дозволить прийняти рішення про доцільність керування загрозою і визначити шляхи забезпечення безпеки.

Наступним, третім, етапом формування системи ФЕБ підприємства є розробка механізму прогнозування стану внутрішнього бізнес-середовища та фінансово-економічних інтересів підприємства. На даному етапі реалізуються імітаційні та сценарні методи прогнозування, засновані на циклічному характері фінансово-економічних процесів у внутрішньому бізнес-середовищі підприємства.

Заключним, четвертим етапом є розробка внутрішньої (локальної) нормативної бази, що дозволяє

впорядкувати функції по забезпеченню ФЕБ підприємства та розподілити їх між співробітниками, а також надати юридичну силу системі ФЕБ підприємства в масштабах внутрішнього бізнес-середовища. На даному етапі доцільно оперувати нормативними методами, що встановлюють порогові значення індикаторів економічної безпеки та методами створення нормативних документів підприємства, що дозволяють адаптувати чинне законодавство і локальну нормативну базу підприємства для цілей системи її фінансово-економічної безпеки.

**Висновки.** Отже, запропонована послідовність етапів передбачає використання різних методів моделювання системи в залежності від специфіки економічної діяльності, що забезпечує ефективність системи управління ФЕБ внутрішнього бізнес-середовища підприємства

#### Література

1. Мухитов Н. М. Гармонизация политики развития государственных корпораций с учетом их экономической безопасности / Дисс. ... докт. экон. наук. // НОУ ВПО «Московский финансово-промышленный университет «Синергия», 2012 г.
2. Кобелев Н. Б. Практика применения экономико-математических методов и моделей — М.: «Финстатинформ», 2000, с. 10.
3. Баканов М. И., Шеремет Л. Д. Теория экономического анализа. — М.: Финансы и статистика, 1996, с. 100.
4. Кобелев Н. Б. Практика применения экономико-математических методов и моделей — М.: «Финстатинформ», 2000, с. 31.
5. Гусев В. С. и др. Экономика и организация безопасности хозяйствующих субъектов — СПб.: ИД «Очарованный странник», 2001, с. 224.